

Theo Monkhorst



# Rozen en Rook

INDEKNIPSCHER

*Wir haben die Kunst,  
damit wir nicht an der Wahrheit zugrunde gehen.*  
FRIEDRICH NIETZSCHE

Rozen en Rook. Deel 3 De zegen van weemoed, trilogie.

Copyright © 2020 Theo Monkhorst

Vormgeving omslag Ton Wienbelt

Vormgeving Anders Kilian

Eerste uitgave 2020

In de Knipscheer, Postbus 6107, 2001 HC HAARLEM

[Indeknipscheer@planet.nl](mailto:Indeknipscheer@planet.nl)

[www.indeknipscheer.com](http://www.indeknipscheer.com)

ISBN 978 90 6265 787 2 NUR 301

Deel 1

VREDE

De trein raasde onder een mager zonnetje door de zachtgroene heuvels op weg naar een bestemming die hem terug zou voeren in de tijd. Althans, dat was zijn doel. Over de weidse landerijen reed hier en daar een geruisloze landbouwrobot. Een biddend torenvalkje hing boven een onnozele muis. Verder was het land, op een enkele zonnefabriek na, leeg en roerloos, bewoog alleen de trein.

Walid keek naar het voorbijschietende gras langs de spoorbaan en dacht: ik kan niet stoppen, deze machine bepaalt waar ik ga. Hij sleurt mij mee, terwijl ik nu stil wil staan, achterom wil kijken. Hij greep zich vast aan de leuning van de bank en sloot zijn ogen alsof hij daarmee kon remmen. De tijd stond stil, hij voelde alleen een licht schudden. Als ik mijn ogen dichthoud staat de tijd stil, dacht hij, maar zodra ik ze open razen we weer in de richting van de toekomst, zuigen de angstaanjagende rails mij op. De machine heeft mij in zijn macht, ik moet het over mij heen laten komen. Wie weet, misschien het noodlot tegemoet. Maar hij vermande zich. Laat ik alsjeblieft kalm blijven, paniek is zinloos, dan heeft deze hele expeditie geen zin.

Daarom verlegde hij zijn aandacht naar zijn grootvader. De vraag of het verhaal dat hij schreef waar is, was niet eenvoudig te beantwoorden. De vraag of dat van belang is wel, dat wist hij zeker. Daarvoor was hij immers naar Frankrijk gegaan, dat wil zeggen naar het huis van zijn grootvader.

Onderdelen van het dorpje kon hij zich nog voor de geest halen. Hij woonde in een hoog huis dat de Donjon van het dorp werd genoemd en uitkeek over een diep dal met bomen, waarin wilde zwijnen, herten en vossen leefden. Het dorpje had de laatste keer dat hij er was een paar honderd inwoners. Boerenknechten, arbeiders die in de suikerfabriek en kantoorbedienden die in de stad werkten. De burgemeester was een handelaar in spijkers, herinnert hij zich. Hoe oud was hij toen? Een jaar of vijf? Dertig jaar geleden? Weet hij dit allemaal uit zichzelf of heeft zijn vader het hem verteld?

Er zal wel veel veranderd zijn, dacht hij. De hele wereld is veranderd, dus zeker het arme platteland. De meeste mensen zullen wel met hun basisloon naar Parijs zijn verhuisd, opgelucht niet meer te moeten werken en aangelokt door de vermaaksindustrie die hen gratis bezighoudt. Internet verschaftte hem wat actuele informatie. Er was nog steeds een stadje in de buurt waar hij

boodschappen kon doen, zelfs de authentieke markt scheen nog te bestaan. Niet iedereen was gevlucht. Rust, dacht hij. Misschien genoeg verveling om weer gedichten te kunnen schrijven.

-2-

Vanaf het terras zoog Walid, die er eerder uitzag als een tengere Arabier dan als een Nederlander, de ruimte in zich op. Wat een heerlijk verschil met Londen, dacht hij, uitziend over de vallei waar de bomen hun groene blaadjes begonnen uit te stulpen. De eerste boerenwaluwen waren teruggekeerd en hadden zich in hun oude nest in de ingang van de grot gevestigd. Misschien is deze plek kenmerkend voor Pieter Fransman, zijn grootvader, dacht Walid. Eenvoud, natuur. Simpel is misschien ook een goede definitie, hoewel daaraan de diepgang ontbreekt die hem als schrijver kenmerkte. Enfin, het heeft geen zin vooruit te lopen op het onderzoek. Daarvoor is het werk van zijn grootvader beschikbaar. Hij neemt de tijd.

Vijfendertig ben ik en al drie keer van woonplaats veranderd. In 2017 geboren in Nederland, opgegroeid in Cambridge en Londen en nu neergestreken in Frankrijk. Het wordt tijd om mij eens permanent te vestigen. Ik moet kiezen. Hier zal ik het langst wonen. Misschien de rest van mijn leven.

Hij had geen doorslaggevende argumenten waarom hij dat dacht, het was eerder intuïtie en dat maakte hem blij. Weg uit de digitale stad naar deze natuurwereld, waar intuïtie en ratio met elkaar in evenwicht zijn. Hier bestaan nuances, onzekerheden, risico's. Althans, dat was zijn romantische idee.

De zekerheid van een basisloon die je bindt aan de superintelligentie van de macht, altijd bereid om je bezig te houden zodat je rustig blijft, had hij niet nodig. Beide grootvaders hadden voldoende vermogen achtergelaten. Bovendien behoorde hij in Londen als dichter tot de rijke creatieven en als hij wilde kon hij dat vanuit dit dorpje in Frankrijk voortzetten. Of hij dat wilde was een vraag die hij nog moest beantwoorden. Evenals de vraag of deze nieuwe vrijheid hem weer inspiratie zou brengen, nieuwe vormen, misschien wel de gedroomde cyclus waarmee hij het bipolaire denken kon bevechten.

Zodra hij zichzelf betrapte op dromerijen blokkeerde hij zijn gedachtestroom. Alles op zijn tijd.

Plotseling zag hij zijn vader, Sax, die met zijn moeder Nadia in Cambridge was achtergebleven. Zoals zij samen op het bankje voor hun huis zaten toen hij wegreed, aarzelend zwaaiden, bang dat het niet goed met hem zou gaan, maar vol begrip dat hij als dichter niet meer in hun wereld wilde leven. Zal hij ze nog terugzien?

Ook de keuze voor het huis en verleden van zijn Nederlandse grootvader is intuïtief geweest, en misschien ook ingegeven door luiheid, dacht Walid, want de autobiografische romans van opa zijn een toegankelijke bron.

De bronnen via de bloedlijn van zijn moeder, Siham Tueni, waren aanzienlijk gecompliceerder. Als dochter van een Drusische Libanese moeder en een Engelse kolonel had zij weinig sporen nagelaten. Het enige wat hem boeide was haar tante die Nadia Tueni heette, een beroemde dichteres in Beiroet. Maar haar invloed op het karakter van zijn strenge moeder was moeilijk terug te vinden. Die werd eerder getekend door het karakter van de strakke Colonel Sir Hugh Philips, ooit commandant van de 1e The Queen's Dragoon Guards in de burgeroorlog in Libanon.

Pieter Fransman, zijn Nederlandse grootvader had hij alleen als zuigeling gekend, terwijl Hugh Philips, zijn Engelse grootvader, pas overleed toen hij zeven jaar was. Die zag hij nog wel voor zich, mager en kaarsrecht, een kale kop, een grote snor en het liefst gekleed in rijkostuum met laarzen. Ik ben de trait d'union tussen de twee mannen, dacht Walid, twee volkomen tegengestelde karakters.

Dat ik meer verwantschap voel met Pieter Fransman dan met de kolonel zal wel met mijn Daarin zou verwantschap herkenbaar moeten zijn, maar misschien is dat te kort door de bocht, zit de verwantschap dieper. Enfin, dacht hij, terwijl de zwaluwen rakelings over zijn hoofd vlogen, dat moet ik hier uitzoeken.

Eigenlijk was het heel simpel. Oma kwam opa, de kolonel, tegen toen hij de Engelsen aanvoerde in de Libanese burgeroorlog en zo kwam het donkerrode Libanese samen met het blauwe Engelse bloed, dat later via mijn vader weer met het melkwitte Hollandse bloed werd gemengd, zodat ik nu als een etnische delta in de wereldzee uitstroom. Geen vruchtbare delta, dacht hij – toeschouwers zouden een glimlach rond zijn mond zien als ze hadden gekeken – want de droom van Pieter zal niet uitkomen, er zullen na mij geen kinderen zijn, of ik moet mijn gedichten als kinderen zien.

Critici in de pers noemden zijn poëzie virtuoos, soms zelfs exotisch, wat misschien ook veroorzaakt werd door zijn nom de plume Walid Tueni. Hij speelde daarmee, niet zozeer uit marketingmotieven, maar om zich vrij te maken van de taal van Oscar Wilde.

De pijn die hij voelde als diens naam werd genoemd ontstond rond zijn vijftiende, in de tijd dat hij voorzichtig in het geheim probeerde zijn eerste gedichten te schrijven. Op school werd Oscar Wilde uitvoerig besproken als een onderdeel van de Engelse literaire traditie. Als hij de dichter thuis opbracht werd er plichtmatig op gereageerd, zijn vader was niet in de Engelse traditie opgevoed en zijn moeder had meer belangstelling voor Franse literatuur, ze was afgestudeerd op Albert Camus. Zijn grootvader, de kolonel, gaf hoog op van Oscar Wilde als dichter, maar altijd met een vreemde glimlach.

Omdat hij eraan twijfelde thuis als dichter te worden geaccepteerd, historie en krijgskunde waren het hoogste haalbare, koos hij een alter ego, wat hem tegelijkertijd bevrijdde van Oscar Wilde, de Britse estheet. Hij werd Walid Tueni, de exotische dichter van wie niemand de herkomst kende. De dichter uit de diaspora, welke dan ook.

Niemand kent mij hier, dacht Walid, en dat bevalt mij wel. Alleen een oud vrouwtje aan de overkant herinnerde zich mijn opa. Het was grappig hoe ze plotseling voor mijn neus stond en vroeg wie ik was. Alsof ze zich nog steeds verantwoordelijk voelt voor het oude huis van wat zij haar patron noemde.

Madame T., zoals ze zich voorstelde, was moeilijk te verstaan, ze sprak een vreemde mix van Frans en Portugees. Maar ik zal mijn uiterste best doen om met haar bevriend te raken. Zij is hier de enige levende verbinding met de man naar wie ik op zoek ben.

Madame T. zorgde voor hem alsof hij haar zoon was. Aangezien de tuin en het huis nogal wat achterstallig onderhoud vergden, zorgde zij voor een meisje dat zijn huis schoonmaakte, een tuinman en een klusjesman. Alle drie waren afkomstig uit de stad in de buurt. Ze leefden van het basisloon, maar konden de extra tientjes wel gebruiken.

Dit soort personeel was gemakkelijk te krijgen, dus gedroeg Madame T. zich als een ouderwetse sergeant-majoor, waardoor de hulpen als de dood voor haar waren en punctueel werkten. Walid besloot om zich wat menselijker te gedragen en bood kopjes koffie, glazen water en op zijn tijd wat fruit aan.

Aan het ontbijt, terwijl Madame T. in de keuken rondscharrelde, vroeg Walid zich af hoe hij zijn werk als dichter zou voortzetten. Ik ben vijfendertig, dacht hij, heb kind noch kraai, draag een onopvallende Nederlandse achternaam en zie eruit als een Arabier. Ik kan doorgaan in het Engels te schrijven als Walid Tueni, maar ik kan ook proberen Nederlandse gedichten te schrijven onder mijn Nederlandse naam. Tegelijkertijd twee namen, Tueni en Fransman, is ook mogelijk. Ik zou niet de enige dichter zijn met meer heteroniemen.

Maar hoe schrijf ik in het Nederlands? Wie ben ik in het Nederlands? Niet de dichter van de diaspora, maar de Nederlandse dichter die altijd in het buitenland woonde. De kleinzoon van de beroemde schrijver Pieter Fransman, die een afscheidsbrief aan hem schreef. Wiens dagboeken zijn gepubliceerd, zodat iedereen geïnteresseerd is in mij. Gelukkig weet niemand hier nog wie ik ben en ga ik schuil achter de Engelse dichter Walid Tueni, achterneef van een beroemde Libanese dichteres.

Walid was bang. Als hier bekend zou worden wie hij was, zou hij niet de kans krijgen om zichzelf te worden, om uit te zoeken wie zijn grootvader was, de man met misschien wel eenzelfde karakter als hijzelf. Een lafaard, iemand zonder enige moed, of juist een man met normen en waarden.

Natuurlijk wist Walid allang waarom hij als puber bang was van Oscar Wilde te houden, op hem te lijken, wat al lang niet meer het geval was. Daarom kon hij Wilde nu waarderen in zijn tijd, zag de moed, de wanhopige moed van de dichter, maar herkende die niet in zichzelf. Hij dacht meer op zijn zachtaardige opa te lijken, die zo onmetelijk van zijn jonge vrouw hield. Maar hij wist het niet zeker.

-3-

Met gesloten gordijnen en een kop sterke koffie was Walid voor de vlamme haard in een schommelstoel gaan zitten en had de laatste brief van Pieter Fransman, die aan hem was gericht, ter hand genomen. Wat hem vooral opviel was het pessimisme dat eruit sprak en de voorspellende waarde, de analyse van de maatschappij der dingen en de gevolgen van de kunstmatige intelligentie. Het feit dat hijzelf en andere kunstenaars nu, meer dan dertig jaar later, protesteerden tegen de maatschappelijke ontwikkeling, waarin robots regeren en empathie en sociale betrokkenheid ontbreken, toonde aan hoe juist



zijn analyse was. Kunstenaars voelen eerder dan anderen intuïtief aan wat er komt, dacht hij, en daarom is hun protest ook kenmerkend voor wat er gaat komen in de tweede helft van de eenentwintigste eeuw. Dat had zijn grootvader destijds al door en hij was ook terecht pessimistisch.

Wat hem het meeste boeide was een persoonlijke zin uit de brief: *'Het enige wat mij voortdreef was het schrijverschap.'* Pieter had zijn jonge vrouw plotseling verloren. Daarna deed iedere nieuwe dag pijn. Walid kon het zich voorstellen, hoewel hijzelf zo'n ingrijpende ervaring nooit had gehad. Het gemis van de geliefde is een fysieke ervaring, je voelt het niet alleen als een leegte, maar ook als spierpijn en in je botten. Op zichzelf kan dat een reden zijn om uit het leven te stappen, dacht hij, het heeft geen doel meer. Maar dan blijkt het schrijverschap zo'n krachtige drijfveer te zijn dat het de pijn verlicht en op den duur doet vergeten.

Wat betekent dat nu concreet, vroeg hij zich af. Schrijven is een manier om buiten de bestaande wereld te treden en een andere wereld te maken. Dat is wat hij heeft gedaan. Hij schreef het zelfportret als een oude man als fictie, hoewel hij suggereerde dat het autobiografisch was. Daarom blijft de vraag wat er waar is van het verhaal en in het verlengde daarvan wie zijn grootvader was, onbeantwoord. Schrijvers zijn fantasten, maar die conclusie is te gemakkelijk. Zij verwerken in hun verhalen ook zichzelf.

Het is mijn taak, dacht hij, om uit het verhaal de werkelijkheid te filteren, zodat ik mijn grootvader kan leren kennen en de vraag beantwoorden of ik op hem lijk. Hij zou het verhaal vanaf het begin moeten analyseren om te proberen fictie en waarheid te scheiden. Daarvoor was hij naar Frankrijk gereisd. Maar hoe doe je dat?

Pieter Fransman had een merkwaardige structuur gekozen om zijn biografie te schrijven. Een structuur die bovendien mislukte, hij werd door de werkelijkheid ingehaald. Dat, vond Walid, getuigde wel van oprechtheid. De gedachte was dat hij op vijfenveertigjarige leeftijd een fictieve autobiografie zou schrijven alsof hij vijfenzeventig was. Tot zijn werkelijke leeftijd was dat niet zo moeilijk, althans als het leven niet zou ingrijpen, wat het wel deed, waardoor de opzet

mislukte. Maar het idee van zijn opa was dat hij vanaf zijn vijfenveertigjarige leeftijd de komende dertig jaar als fictie zou schrijven.

Kennelijk had Pieter Fransman het verhaal als schrijver opgezet, als een literair project. Waar niets fout aan is, behalve als je wilt weten wat fantasie of werkelijkheid is. Het is een feit, dacht Walid, dat het eerste deel, waarin hij zijn leven beschrijft tot aan de dood van zijn vrouw, gebaseerd is op zijn eigen verleden. Hij heeft die werkelijkheid kennelijk als uitgangspunt genomen. Maar wat dat precies betekent voor de tekst is discutabel, want hij is fictieschrijver en kan dus de gebeurtenissen hebben aangepast aan zijn literaire eisen. Niettemin zegt de keuze van de voorvallen, de gebeurtenissen die hij beschrijft, toch wel iets over de auteur. Daar kon hij van uitgaan, dat was in ieder geval een stukje zekerheid.

De dood van zijn vrouw, Trix, zijn eigen grootmoeder die hij nooit had gekend, was een breuk in de opzet van Pieter Fransman. De dood greep hem zo aan dat hij het schrijven gedurende twee jaren opgaf. Hij noemde dat een comateuze periode. Daarna ging hij op een heel andere manier verder met schrijven, het literaire format was vergeten, de rauwe werkelijkheid deed haar intrede. In feite beschreef hij de rouwperiode als een poging de herinnering aan zijn vrouw op te roepen, sterker nog, als een poging zijn dode geliefde in de tekst tot leven te wekken.

Ik moet er dan toch van uitgaan dat ik hier de werkelijke Pieter Fransman het dichtst nabij kom, als schrijver, dichter en als mens. Misschien kun je stellen, dacht Walid, dat schrijver en mens hier met elkaar versmolten zijn.

Toen hij ruim vijftig jaar was, stopte Pieter weer met schrijven van zijn autobiografie en ging door als beroepsauteur van romans en gedichten. Kennelijk had hij zich in die rouwperiode als schrijver gevonden en kon hij zijn creativiteit de vrije hand geven. Met succes, want hij had een grote productie, maar daarover verhaalt de autobiografie niet.

Op hoge leeftijd had hij de behoefte om de autobiografie weer op te pakken. Het werd het derde deel onder de titel De zegen van de weemoed. Het meest boeiende, maar ook het meest verwarrende gedeelte van zijn autobiografie, vond Walid.

Zo beschreef hij zijn leven als bejaarde, maar ook als de vader van mijn ouders. Hij beschreef zijn belevenissen als minnaar van mijn grootmoeder, een bizar verhaal waarbij de werkelijkheid grilliger bleek dan de fictie.

Zijn trauma als vermeende Duitser werd uitvoerig beschreven, ook aan de hand van kunstenaars die hij bewonderde. *'Er komt een moment in de ouderdom dat je niet meer geïnteresseerd bent in wat de wereld van je denkt. Omdat je leven vanzelfsprekend is en niet georkestreerd. Eenzaamheid maakt vrij.'*

En dan verscheen als een duveltje uit een doosje een nieuwe figuur, Leo Löb, een echte romanfiguur, die een hoofdrol in zijn leven ging spelen. Het is alsof hij het mij opzettelijk moeilijk wil maken, dacht Walid. Want wat is er in dit derde deel echt gebeurd en wat is fictie? Heeft Leo Löb echt bestaan of had Pieter de behoefte aan een nieuw thema, was hij in feite uitgeschreven over zijn daadwerkelijke bestaan? In die tijd schrijft hij: 'Enfin, ik vergun mij grote vrijheid te schrijven wat ik wil.'

Dank je opa, wat moet ik daarmee?

-5-

Fooddrones kenden ze hier niet, dus fietste Walid naar een boerderij halverwege de stad, waar een coöperatie groenten aanbood. Een pijl langs de weg wees daarop, champignons asperges. Gelukkig lag de boerderij net voor het einde van de vlakte, zodat hij bij terugkeer niet van het dal omhoog hoefde te fietsen. Het is aspergetijd, dacht Walid, en die heb ik lang niet meer geproefd.

In Londen was engineered food de hoofdmaaltijd. De smaak daarvan kwam wel overeen met de herinnering aan natuurvoedsel, maar aangezien de herinnering aan slijtage onderhevig is, was zijn bewustzijn van de originele smaak zwak geworden. Dus was Walid erg nieuwsgierig naar de echte smaak van asperges.

Toen hij rechts afsloeg van de hoofdweg naar een pad waaraan de boerderij lag, stapte hij af. Het was een stenig pad waar de rubberen fietsbanden zouden sneuvelen, vreesde hij. Rechts in de verte stond een groot wit gebouw. Het leek op een zonnecentrale, waarschijnlijk gekoppeld aan de spiegels die verderop stonden.

Zoals altijd was het hier doodstil, waardoor het concert van de lentevogels des te nadrukkelijker klonk. De zegen van de elektrificatie, dacht Walid. Zelfs Londen en Parijs zijn stil geworden. De uitvinding van de floating vehicles (efvees), hier véhicules flottants (véfs) genoemd, elektrische huurauto's van de

overheid, waarin je voor een krats kan rondzweven, heeft de geluidsoverlast in de stad en op het land teruggedrongen. Hij herinnerde zich de slogan waarmee de Franse overheid het gebruik van die voertuigen stimuleerde: Avec le véf Paris sera Paradis. De Franse autofabrieken waren ermee uit het dal getrokken.

Zoals overal in dit land sloegen ook hier honden aan toen hij het hek van de boerderij naderde. Deze oude boerderij moest al zeker anderhalve eeuw oud zijn, te zien aan de oude muren van blokken zandsteen, die er bijna een vesting van maakten. Bij de straat stond een bord dat hier asperges te koop waren en eenzelfde bord hing aan het hek. Er was niemand te zien en de tanden van de Duitse herders achter het hek waren niet bepaald een gastvrij onthaal. Walid moest glimlachen, het gevoel voor marketing van de Franse boeren was niet erg ontwikkeld. Het geblaf van de honden fungeerde als een bel, want er kwam een dikke vrouw in donkergroene overal aangeschommeld, die met een paar snauwen de honden tot rust bracht. Bij het hek aanschouwde ze Walid nauwlettend en ze maakte niet direct aanstalten om het hek te openen. 'Oui?' was het enige wat ze vroeg.

Walid legde uit dat hij asperges wilde kopen, waarop ze knikte en vertrok. Even later kwam ze terug met een grote baardige kerel, die vriendelijk glimlachte toen hij Walid zag, zonder iets te zeggen het hek opende, hem een hand gaf, 'Stefan' zei en hem voorging naar een grote schuur. Dit is geen Fransman, dacht Walid, Fransen spreken de naam Stefan anders uit, melodieuzer, het einde wordt uitgerekt en lost op in de stilte. Het is ook geen Engels, eerder Duits. De naam Stefan klonk harder, met de nadruk op de n, die de Fransen vergeten. Stefan is een Duitser, besloot Walid. Duitsers staan net als hun taal stevig met de voeten op de grond.

Vooraan in de schuur zonder muren, die alleen uit een groot houten dak bestond, bevond zich een lange tafel waarop asperges, hopen aardappelen, uien en champignons lagen opgestapeld. Bij nader inzien bleek hij uit verschillende vervelozе houten deuren op schragen te bestaan.

De vrouw was teruggekomen zonder honden en stond uitnodigend achter de tafel. Hoeveel moet ik er nemen, vroeg Walid zich af. Tien is eigenlijk te veel voor mij alleen, maar vijf is wel erg armoedig, daar kan die vrouw nauwelijks iets aan verdienen. Ze vertelde dat er verschillende kwaliteiten waren die ze in bosjes van tien met stro had samengebonden. Vanmorgen gestoken, dus supervers. Nu hij binnen was werd ze wat spraakzamer en de achterdocht die

ze kennelijk had gevoeld was verdwenen. Is dat het werk van de zwijgzame Stefan? Haar man?

Hij besloot om tien grote asperges en een zak aardappeltjes te kopen. De vrouw nam hem mee naar een keukentje waar ze een stuk ham uit de koelkast haalde en tien eieren. Stefan stond nog steeds buiten te glimlachen. Ook hij droeg een overall, maar deze was kakikleurig als van een ambachtsman, niet van een boer. Aan zijn voeten droeg hij ongeverfde houten klompen. Zou hij klompenmaker zijn? Een Nederlander? Walid wees op de klompen en vroeg in het Nederlands aan de man: 'Klompen, bent u Nederlander?' Nu verbreedde de glimlach zich en hij antwoordde, ook in het Nederlands: 'Nee, Duitser. Bent ú Nederlander?'

Walid bevestigde dat en vertelde dat hij in Engeland was opgegroeid, maar nu in het huis van zijn grootvader hier verderop woonde. Blijkbaar was zijn nieuwsgierigheid gewekt want Stefan nodigde hem uit met de woorden 'Koffie? Wijn?' en wees met zijn hand naar het binnenste van de schuur.

Langs een paar landbouwrobots kwamen ze in een werkplaats met zware houten tafels, rekken, werktuigen en instrumenten, zaagsel op de lemen vloer en een ronde blankhouten tafel, waar kennelijk de laatste hand aan werd gelegd.

'Bent u meubelmaker?' vroeg Walid en de man antwoordde summier en nog steeds in het Nederlands: 'Ja, we gaan hierheen.' Achter de werkplaats was een kamer provisorisch ingericht met een oude leren bank, twee zelfgemaakte houten stoelen en een wonderlijke elegante tafel met poten die leken op de kuiten van een balletdanseres op spitzen.

Op een keukenblad stond een thermoskan waaruit Stefan twee koppen koffie schonk, waarna hij Walid met een handgebaar uitnodigde op de bank te gaan zitten. Ze dronken koffie en zwegen. Het was duidelijk dat Stefan geen grote prater was.

Ondertussen keek Walid om zich heen. De hele inrichting waar deze man woonde of werkte wekte de indruk van tijdelijkheid. Alsof hij alles van brocantes had gehaald en ieder moment weer zou kunnen weggeven. Alleen wat hij zelf had gemaakt straalde zorgvuldigheid en zelfs schoonheid uit. Als hij meubelmaker is, dan is hij ook kunstenaar, dacht Walid. Maar waarom zegt hij niets?

In een poging het gesprek op gang te brengen vroeg Walid: 'Wilt u Nederlands of Duits spreken, of misschien Engels of Frans?'

De vraag wekte Stefan uit zijn gepeins en hij glimlachte verontschuldigend. 'Sorry dat ik niets zei. Ben ik gewend. Heb ik van Wittgenstein geleerd. Misschien kunnen we het beste Engels spreken, want de meesten hier spreken Engels.'

Twee verrassende uitspraken in twee zinnen. Onze meubelmaker was kennelijk filosofisch geschoold. Maar wat bedoelde hij met 'de meesten hier spreken Engels?' Op een Franse boerin en een paar honden na had Walid hier geen andere levende wezens gezien dan deze man. Over wie had hij het? En waar waren die andere mensen?

Maar net toen hij dit dacht, klonk als een antwoord op zijn onuitgesproken vraag het geluid van een instrument – misschien een gitaar. Heldere getokkelde klanken die van ver leken te komen, van over een vlakte. Een echo over een steppe, dacht Walid. Stefan glimlachte. Het leek zijn meest gebruikte vorm van communicatie te zijn. 'Jean Jacques en Lisa,' zei hij. 'Ga maar mee.'

Ze verlieten de schuur en liepen in de richting van wat een boerderij leek te zijn, langs de rand van een veld met heuveltjes in rijen. 'Asperges,' zei Stefan. Een statig huis, gebouwd van dezelfde mergelblokken als het huis van zijn grootvader, met erachter een langgerekte schuur, deze keer met zijmuren. Voor en achter het huis een rij hoge platanen.

Naarmate ze de schuur naderden klonk de gitaarmuziek duidelijker. Het leek uit de brede openstaande deuren te komen en nu begreep Walid de echo. De hoge ruimte van de stenen schuur weerkaatste het geluid, dat als een echo over de vlakte golfde. De schuur is een akoestische versterker, dacht hij.

Tot zijn verrassing was het binnen niet donker. Een groot raam in het dak op het noorden liet een plas helder licht binnen dat zich uitspreidde over een halve zolderetage boven en de halve ruimte daaronder. De andere helft beneden was schemerig.

Alleen en gebogen over een akoestische gitaar zat de muzikant beneden in het licht. Hij keek niet op toen Stefan en Walid binnenkwamen. Het leek alsof hij pijn leed door de totale concentratie die het ontlocken van klanken aan dat instrument vroeg. Hij had een lang slank gezicht en donkere krullen tot op zijn schouders.

In het donkere gedeelte van de ruimte beneden stond een grote lage tafel met een stuk of tien houten stoelen. Grote zilverkleurige kandelaars met lange witte kaarsen op de tafel. Tegen de achtermuur een reusachtige grijze gietijzeren kachel met een roestvrijstalen pijp door het dak naar buiten. Aan de muren talloze grote en kleine schilderijen en voorwerpen, het leken Afrikaanse beelden, maar ze waren gemaakt van houten en ijzeren gebruiksvoorwerpen of delen daarvan.

Stefan, met zijn vinger voor zijn mond om hem tot stilte te manen, trok Walid mee een ijzeren wenteltrap op naar de halve zolderverdieping met een totaal andere sfeer. Een grote kale ruimte onder de hanenbalken in helder licht, met een hoge schildersezal, een paar oude leunstoelen en een lange smalle tafel op wieltjes vol met potten, kwasten, tubes en flessen. Maar het echte verschil met de stille concentratie van beneden maakte een vrouw met een bos rood krullend haar die wild voor een groot linnen doek op de ezel heen en weer stond te springen. Met lange kwasten schilderde ze swingend, maar geluidloos, strepen, punten, cirkels in allerlei kleuren over een lichtblauwe onderkleur. Het leek een universum, maar een universum dat onophoudelijk veranderde alsof de schepping begonnen was met één punt en zou eindigen in een compleet zonnestelsel.

De schilderes was een kleine dikke vrouw van een jaar of vijftig met een rond gezicht en gekleed in een groene lappenjurk die met haar bewegingen mee swingde. Het wilde bos haar was met een lap van dezelfde kleur bij elkaar gebonden alsof anders de krullen de ruimte in zouden vliegen. Alles aan haar bewoog geruisloos, waardoor de kale ruimte van mergelstenen en houten balken in een kleurige kermis veranderde, begeleid door bedachtzame gitaarmuziek van beneden.

De swingende schilderes werd volledig door het doek opgeslorpt en had hun stille binnenkomst niet opgemerkt. Stefan zweeg opnieuw met een glimlach rond zijn mond en keek gefascineerd naar de dansende rode heks. Na enige tijd wees hij met zijn hand naar de trap om Walid uit te nodigen weer naar beneden te gaan. Langs de schuur liepen ze naar de voorkant van de boerderij. Boerenzwaluwen vlogen pijlsnel vlak over hun hoofd. Walid moest lachen, hij had de neiging zich te bukken. In de verte stond een aantal mensen in overall gebogen over de aspergeheuveltjes. 'Verse asperges,' zei Stefan, 'met de hand gestoken.'

Plotseling klonk achter hen een luid gekrakeel, gelach, gejoel en toen ze omkeken zagen ze hoe de dikke schilderes achter de gitarist aan zat. In golven renden ze achter elkaar aan over het veld en toen Lisa Jean Jacques had ingehaald besprong ze hem, waarna ze samen op de grond tuimelden en worstelend hun gekrakeel voortzetten, totdat ze uitgeput uit elkaar vielen en op hun rug uitpuften van de inspanning. 'Ze zijn blij,' zei Stefan. Nu vertoonde zijn gezicht een brede lach.

De deur van de boerderij stond open. Links en rechts daarvan, onder hoge ramen, bloeiden uitbundig witte en roze rododendrons. Althans, dat was wat Walid veronderstelde. Van zijn grootvader had hij een halve vorm van kleurenblindheid geërfd en zijn kennis van het planten- en dierenrijk was tijdens zijn vele jaren in Londen niet erg ontwikkeld. Maar deze grote struiken met bijpassende ronde bloemen herinnerde hij zich nog van de tuin van zijn ouders in Cambridge. Alleen waren ze daar blauw.

Het had in zijn gevoel iets te maken met de hergeboorte van de natuur en dus met hoopvolle verwachtingen. Zijn besluit om Londen te ontvluchten en af te reizen naar zijn grootvaders huis in de Franse Campagne leek een positieve beslissing te zijn.

Stefan stond geduldig te wachten toen Walid zich over de bloemen boog en ontdekte dat ze bestonden uit talloze kleine bloemen die samen een geheel vormden. Er was een behoorlijk verschil tussen de witte en de roze bollen. De witte bestonden uit een tiental vrij grote bloemen, terwijl de roze waren samengesteld uit drie of vier afzonderlijke bolletjes, die op hun beurt weer opgebouwd waren uit een tiental afzonderlijke bloemen. Vanuit de verte zagen ze eruit als gelijksoortige grote bollen en maakte alleen de kleur een verschil, maar als je nader kwam zag je dat de bloemengemeenschap waaruit de bollen bestonden totaal verschillend waren.

Het betekent iets, dacht Walid, en hij draaide zich om naar het veld om te proberen zich voor te stellen wat precies, maar kwam niet verder dan een vaag idee van microben, moleculen en mensen. Hij zag de mensen in het veld die asperges staken, dacht aan de stoeiende schilderes en gitarist en kwam vervolgens automatisch uit bij de nog geduldig wachtende Stefan. Ook moleculen die samen een gemeenschap vormen, tenminste zo leek het. Een gemeenschap waar hij geen deel van uitmaakte.



Hij keek Stefan aan en zei: 'Sorry.'  
'Is oké,' antwoordde die.

-6-

Ik was jonger toen mijn grootvader Pieter overleed dan mijn vader Sax bij het overlijden van zijn moeder, maar niet erg veel, dacht Walid op het terras van zijn huis, terwijl boerenzwaluwen over zijn hoofd schoten waarvoor hij gisteren op de boerderij in een reflex bijna bukte. Sax was vier en ik ongeveer één jaar. Hij moet altijd een beeld van zijn moeder bij zich hebben gedragen, hoewel dat natuurlijk in de loop van de tijd vervaagt en een icoon wordt. Het erodeert in je geheugen als een antiek beeld in de Griekse zon.

Mijn grootvader herinner ik mij niet meer. Daarom kan ik geen beeld van hem vormen behalve zoals dat naar voren komt in zijn biografie en dat is niet bepaald duidelijk. Ik kan dus ook nooit beleven wat Pieter beschrijft als hij zijn overleden vrouw in een spiegel weerkaatst denkt te zien. Het is een van de meest surrealistische verhalen uit zijn boek. Hij geeft ook geen verklaring, raakt totaal van streek, maar zal er uiteindelijk geen religieuze betekenis aan hechten.

Daarin lijk ik op hem, dacht Walid. Ondanks mijn afkeer van een wereld die door wiskunde wordt gedomineerd, wat mij dichter bij de natuur en zijn onverklaarbare chaos brengt, zal dat nooit ontaarden in geloof. Dat is een stap in de onmenselijkheid die ik mij niet kan veroorloven. Ik moet me bij mijn eigen kennis houden, wat dat ook inhoudt.

Hij had eindelijk aarzelend zijn grootvaders voornaam gebruikt. Voor hem was hij nog geen vriend, daarvoor was hij nog te veraf, terwijl zijn grootvader toen die zijn biografie begon te schrijven maar tien jaar ouder was dan hijzelf nu. Meer dan een halve eeuw geleden. Ik moet zo diep in zijn biografie duiken dat ik uiteindelijk zijn vriend word en hem altijd Pieter kan noemen, dacht Walid.

Hij werkte onsystematisch. Las willekeurige stukken van de tekst zonder chronologie. Dat deed hij opzettelijk, om niet te veel in het verhaal te raken. Het verhaal was de bovenlaag, dat kende hij wel. Hij moest dieper graven, naar wie de man was, en gaandeweg ontdekken wat dat met hemzelf te maken had.

Het is een onwetenschappelijke manier van werken, dacht hij, intuïtief als een dichter – wat ik ben, dus zo vreemd is dat niet. Maar of dat leidt tot een succesvolle analyse is twijfelachtig. Bestaat er een poëtische analyse? En zo ja, hoe werkt die dan?

Enfin, dacht hij, toen hij met een tevreden gevoel over het dal met de steeds groener wordende woudreuzen en talloze door het blauw scherende vogels uitkeek, we zien wel. Voorlopig is alles hier nieuw, is dit een ontdekkingstocht.

*Tot zover de tekst van de eerste paar hoofdstukken. Het is nog maar het begin. Wilt u de hele 'page turner' (opmerking van een lezer) lezen, bestel dan ([hier](#)) bij boekhandel Paagman. Als u het gesigneerd wilt hebben dan kunt u dat aangeven.*

*Het is mij een genoegen u als lezer te begroeten,*

*Theo Monkhorst*